

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇLAR HUKUKUNA GİRİŞ

Borçlar Hukuku; özelliği ve düzenlediği sözleşmeler itibarıyla yaşadığımız hayatın içindedir.

Otobüse bilet atarken taşıma sözleşmesi, bakkaldan almak alırken ise alım-satım sözleşmesi yaptığımızın çoğu zaman farkında bile olmayız belki ama tüm bu sözleşmeler Borçlar Kanununda düzenlenmiştir.

Borçlar Hukuku, az önce de bahsettiğimiz üzere özel hukuk alanında bilinen en eski hukuk dalıdır. Para icat edilmeden önce bile eşya değiş tokuş (Trampa Sözleşmesi) yoluyla yapılan alışverişler Borçlar Hukuku konusuydu.

Ancak, Borçlar Hukuku, çok eski olmasına rağmen dinamik yapısı gereği her geçen gün gelişmekte, ekonomik ve sosyal hayatın gelişimine paralel yeni sözleşme tipleri ortaya çıkabilmektedir (franchise, faktoring sözleşmeleri gibi).

Borçlar Kanunu; genel ve özel hükümler olarak ikiye ayrılır: 1-206. maddeler arasında düzenlenen genel hükümler; tüm sözleşmelere uygulanacak olan sözleşmelerin kurulması, geçerliliği, içeriği ve sonuçları ile haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi borçları doğuran temel kavramları açıklar.

Her bir sözleşme tipinin ayrıca anlatıldığı bölüm ise sonraki maddeler olup özel hükümler olarak adlandırılır.

Bu ders notları sadece genel hükümlere ilişkindir.

BORÇLAR HUKUKUNA HAKİM İLKELER

A) İRADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLKESİ

İrade özgürlüğü, kişilere başkaları ile olan hukuki ilişkilerini kendi karar ve sorumlulukları altında serbestçe düzenleyebilme konusundaki (her türlü baskıdan, özellikle devlet baskısından uzak) özgürlüğünü ifade eder.

Bu ilkenin içeriği:

- Sözleşme yapma yapmama hürriyeti
- Sözleşmenin karşı tarafını seçme hürriyeti
- Sözleşmenin konusunu belirleme hürriyeti
- Sözleşmenin şeklini belirleme hürriyeti
- Sözleşme hükümlerinde değişiklik hürriyeti
- Sözleşmeyi ortadan kaldırma hürriyeti

İrade özgürlüğü ilkesi, Borçlar Hukukunun en önemli ilkesidir. Bu ilke ve Borçlar Kanunu hükümlerinin genelde yedek hukuk kurallarını ihtiva etmesi sayesinde Borçlar Hukuku, hayatın değişkenliğine ayak uydurabilmekte hatta çoğu zaman yazılı mevzuatın önünde gelişmektedir. İrade özgürlüğü ilkesi üç şekilde karşımıza çıkar: Sözleşme özgürlüğü, Şekil özgürlüğü ve Eşitlik.

Sözleşme Özgürlüğü

Sözleşme özgürlüğü anayasa ile de güvence altına alınmıştır.

Anayasa Madde 48: "Herkes, ... sözleşme hürriyetlerine sahiptir."

Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince herkes istediği kişiyle, istediği şartlarda sözleşmeler yapabilir. Devletin bu konuda zorlaması tercih hakkını kapatması kural olarak mümkün değildir. Liberal anlayışın sonucudur. Özgürce tercih yapmak bu ilkenin sonucudur.

Örneğin kalem almak istiyorsak isteğimiz kırtasiyeden bunu satın alabiliriz.

Bu ilkeye göre sözleşme yapmamak da bir özgürlüktür. Aynı örnekte kalem satın almamak da bir tercihtir. Bu ilkedeki özgürlük, kanun izin verdiği sınırlardadır. Bazen kişiler sözleşme yapmak zorunda olabilir.

Örneğin İETT, herkese taşıma hizmeti vermek ve bununla ilgili sözleşme yapmak zorundadır.

Eşitlik

Yine bu ilkeye göre, herkes kanunlar önünde eşittir. Borçlar hukuku, kural olarak borç ilişkisinin taraflarına eşit yaklaşır. Ancak sözleşmenin zayıf tarafının (kiracı, tüketici) korunduğu bazı durumlar söz konusu olabilir. İlerleyen bölümlerde bu konulardan bahsedilecektir.

Şekil Özgürlüğü

İrade özgürlüğü ilkesinin en önemli sonuçlarından biri herkesin dilediği şekilde sözleşme yapabilmesidir. Sözleşmeler kural olarak herhangi bir şekle tabi değildir. Ancak ileride inceleyeceğimiz gibi bazen yazılı ya da resmî şekil gibi zorunluluklar vardır.

NOT:

İrade özgürlüğü ilkesinin genel olarak istisnası ise emredici hukuk kurallarıdır.

B) NİSPİLİK İLKESİ

Nispiyet ilkesi, borç ilişkisinden kaynaklanan hakların sadece sözleşmenin tarafları için hüküm ve sonuç ifade etmesi demektir. Borç ilişkisi üçüncü kişileri ilgilendirmez ve üçüncü kişilerce ihlal edilemez.

Bu ilkenin istisnası üçüncü kişi lehine sözleşmeler ve kuvvetlendirilmiş nispi haklardır.

C) DÜRÜSTLÜK KURALI

MK. 2: "Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır."

Buna göre; herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüst davranmak zorundadır. Dürüstlük kuralı bütün Borçlar Hukuku sözleşmelerinin içinde olması gereken bir husustur. Sözleşmeler dürüstlük kuralına uygun olarak yapılmalıdır. Sözleşmelerin dürüstlük kuralına aykırı hükümleri geçersizdir.

D) KUSUR SORUMLULUĞU İLKESİ

Kişinin yaptığı fiillerden kaynaklanan zararlardan sorumlu tutulabilmesinin şartı kusurlu olmasıdır. Ancak kusursuz sorumluluk hallerinde kişi, kusurlu olmasa dahi tazminat sorumlusu olabilir.

E) KARŞILIKLILIK (İVAZLILIK) İLKESİ

Sözleşmelerde karşılıklılık kuralıdır.

Taraflar karşılıklı olarak birbirlerine ifada bulunurlar. Ancak karşılıklı sözleşmesi, ariyet sözleşmesi, ücretsiz ödünç ve ücretsiz vekalet sözleşmesi gibi bazı sözleşmelerde her iki taraf değil tek bir taraf edim yüklenmiş olabilir.

F) BORÇLUNUN İKAMETGÂHINDA İFA İLKESİ

Aksine bir kanun ya da sözleşme hükmü yoksa borç, borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir.

G) ÜÇÜNCÜ KİŞİ ALEYHİNE BORÇ KURULAMAMASI İLKESİ

Bir kimse sözleşmenin tarafı olmadan onun aleyhine borç kurulamaz.

H) AHDE VEFA İLKESİ

Taraflar, bir sözleşme yapmışlarsa bu sözleşmenin şartlarına uymak mecburidir.

Sözleşme, zaman içerisinde aksine bir anlaşma yoksa değiştirilemez. Ancak işlemin temelinden çökmesi gibi olağüstü bir durum olursa sözleşme taraflardan birinin kabulü olmasa bile yeni şartlara uydurulabilir (emprevizyon).

TEMEL KAVRAMLAR

A) BORÇ KAVRAMI

Dar anlamda borç, bir kişiyi, diğer bir kişiye bir edimi yerine getirme yükümlüğü altına sokan hukuki bağıdır. Örneğin para ödeme borcu.

Geniş anlamda borç ise alacaklı ve borçlu diye isimlendirilen iki kişi arasındaki hukuki bağı ifade eder. Bu bağa borç ilişkisi denir. Bütün sözleşmeler, borç ilişkisi meydana getirirler. Borç kavramı geçtiğinde geniş anlamda borçtan bahsedildiği unutulmamalıdır.

B) BORÇ İLİŞKİSİNİN UNSURLARI

Borç ilişkisi, iki taraf arasında mevcut olan ve taraflardan birini diğerine karşı bir davranışta bulunmaya zorlayan hukuki bağıdır. Bir borç ilişkisinde üç unsur vardır: Alacaklı, Borçlu ve Edim.

1. Alacaklı

Borç ilişkisine dayanarak borçludan bir edimde bulunmayı isteme hakkına sahip olan taraftır.

2. Borçlu

Borç ilişkisi nedeniyle alacaklıya bir edimde bulunmak zorunda olan taraftır.

3. Edim

Borç ilişkisinin konusudur. Alacaklının yerine getirilmesini isteyebileceği, borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu davranış biçimidir. Edimin konusu kanuna, ahlaka aykırı ve adaba aykırı olmamalı, gerçekleşmesi imkânsız olmamalıdır. Aksi halde borç ilişkisi geçersiz olur. Edimin konusu belli olmalı, en azından belli edilebilir olmalıdır. Alacaklının, borçludan edimin konusunu yerine getirmesini isteme hakkına talep hakkı denir.

Borçlu edimini kendi rızası ile yerine getirmediği takdirde alacaklı, edimin yerine getirilmesini isteme hakkını yani talep hakkını yargı organlarına başvurarak sağlamaya yönelecektir. Buna da dava hakkı denir.

C) EDİM TÜRLERİ

Edim kavramını çeşitli ayrımlara tabi tutarak incelemek mümkündür. Burada en çok kullanılan ayrımlar incelenecektir.

1. Davranış Biçimlerine Göre

Edim, bir şeyi yapmak, yapmamak veya vermek şeklinde ortaya çıkabilir. Örneğin; bir iş sözleşmesinde, borçlunun yani işçinin yükümlü olduğu davranış biçimi, yani edimi, bir şeyi yapmak (işverenin işini görmek) şeklinde ortaya çıkmıştır. Aynı borç ilişkisinde işverenin yükümlü olduğu davranış biçimi de bir şeyi vermek (işçinin ücretini ödemek) şeklinde ortaya çıkmıştır. Bir şeyi yapmamak şeklinde ortaya çıkan edime ise rekabet yasağı anlaşmasında rastlanabilir. Burada borçlu, alacaklı ile rekabet yapmayarak edimini yerine getirecektir.

2. Konusuna Göre

Konusuna göre edimler, şahsi ve maddi edimler olarak ikiye ayrılarak incelenebilir.

a) Kişisel (Şahsi) Edim

Borçlunun bedeni veya fikri bir emekle ifa edebileceği edimlere şahsi edim denir. Şahsi edimler, bizzat borçlunun kendisi tarafından yerine getirilmesi gereken edimler ise, şahsa bağlı şahsi edimler söz konusu olur. Örneğin konser için Sezen Aksu ile anlaşmış Sertap Erener'in konsere gelmesiyle borç yerine getirilemez. Yine işçinin borcu, bizzat işçi tarafından yerine getirilmesi gereken bir borçtur. Ancak şahsi edimi kimin yerine getireceğinin önemi yoksa şahsa bağlı olmayan şahsi edimler söz konusu olur. Örneğin eşyaları taşıması için anlaşılan hamalın yerine başka bir hamal gelerek bu borcu yerine getirebilir.

b) Maddi Edim

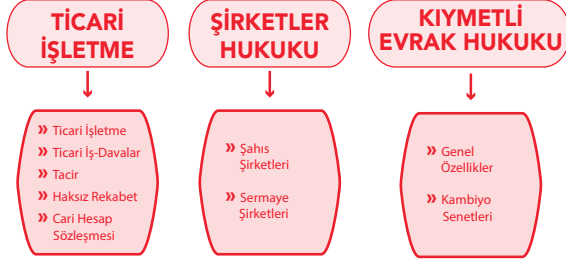
Borçlunun mal varlığına dahil olan para ile ölçülebilen nitelikteki edimlere maddi edim denir. Maddi edimlerin konusu para borcu, cins borcu ve parça borcu olarak üçe ayrılır. Bu ayırmadaki cins borcu ve parça borcu ilerleyen konularda önemli bir şekilde kullanılacağı için bu ayrımların üzerinde duralım.

Cins Borcu (Neviyile Muayyen Borçlar)

Borcun konusu olan edim, misli bir eşya ise, yani ölçülebilen, tartılabilen, sayılabilen, yerine aynı nitelikte başka bir şeyin ikame edilmesi mümkün ise cins borcu söz konusudur. Örneğin bir kilo portakal, bir deste kalem, çakmak, buğday

KİTAP 1

TİCARET HUKUKU

1. BÖLÜM

TİCARET HUKUKUNUN TANIMI

Üretim, değişim ve tüketime ilişkin ticari faaliyetleri konu edinen hukuk dalı olarak tanımlayabiliriz. Özel hukuk içinde yer alır, ancak kamu hukukunun izlerini görmek de mümkündür. Yürürlükteki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) 13 Ocak 2012 tarihinde kabul edilmiş 01 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ayrılmaz bir parçasıdır. Kanun; başlangıç hükümleri ve son hükümler dışında altı kitaba ayrılmıştır. Notumuzda, müfredatımızın içinde olduğu başlangıç hükümleri ile 1. 2. ve 3. Kitaba değinilecektir.

TİCARET HUKUKUNUN DÜZENLENMESİNDE SİSTEMLER

SUBJEKTİF SİSTEM

Ticari işlemin sujesi olan taciri esas alır. (1789 Fransız İhtilaline kadar bu sistem uygulanmıştır). Şu an yürürlükteki Alman Ticaret Kanunu, bu sistemi esas almıştır.

OBJEKTİF SİSTEM

Ticari iş ve işlem kavramını esas alır; (Fransız ihtilalinden sonra 1807 yılı ile birlikte uygulanmaya başlanmıştır). Fransız devriminin ürünüdür. Ticaret yapma hakkının sadece belli bir zümreye verilmesine tepki olarak gelişen bu sistemde, ticaret hukuku tacir olsun olmasın ticari işlemlere uygulanır denilmektedir. Doğaldır ki Fransız Hukuku bu sistemin etkisindedir.

KARMA SİSTEM

Yukarıda belirtilen sistemlerin tek başına yeterli olmadığını savunur.

Bu nedenle, tacir ve ticari işlem kavramlarından ayrı ayrı esinlenir. (Ülkemizde 1926-1956 yılları arasında bu sistem uygulanmıştır)

MODERN SİSTEM (İŞLETME SİSTEMİ)

Bu sistem, ticari işletme kavramını esas alır. Sanayi devriminin ürünüdür. 1956 tarihli yürürlükten kaldırılan eski TTK'dan başlayarak, 6102 sayılı yeni TTK ile de sürdürülen bu yaklaşım ülkemizde halen uygulanmakta olan sistem olarak karşımıza çıkar.

TİCARİ İŞLETME

TANIMI

TTK md 11'e göre; "Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir."

UNSURLARI

1. Kazanç Sağlama Amacı

Kazanç sağlama amacının fiilen gerçekleşmesi aranmaz. Pasif artışına engel olmak dahi gelir sağlamaktır. Zarar etmek bu amacın olmadığı anlamına gelmez.

Ticari işletmeyi derneklerden ayıran en önemli faktör gelir sağlama amacıdır.

Ticari işletmenin gelirini kamuya yararlı bir işe harcaması, ticari işletme olmasını zedelemeyiz. Gelirini nereye harcadığı önemli değildir.

2. Bağımsızlık

Hem iç hem de dış ilişkide bir başka ticari işletmeye bağlı olmadan faaliyetlerin yürütülmesidir.

3. Devamlılık (Süreklilik)

Faaliyetlerin devamlı olarak yürütülmesini hedeflemektir. İşin niteliği gereği ara vermeler bu unsuru zedelemeyiz. Örneğin, dondurma dükkanları, okul kantini.

İCRA HUKUKU (CÜZİ İCRA)

I. TEMEL KAVRAMLAR

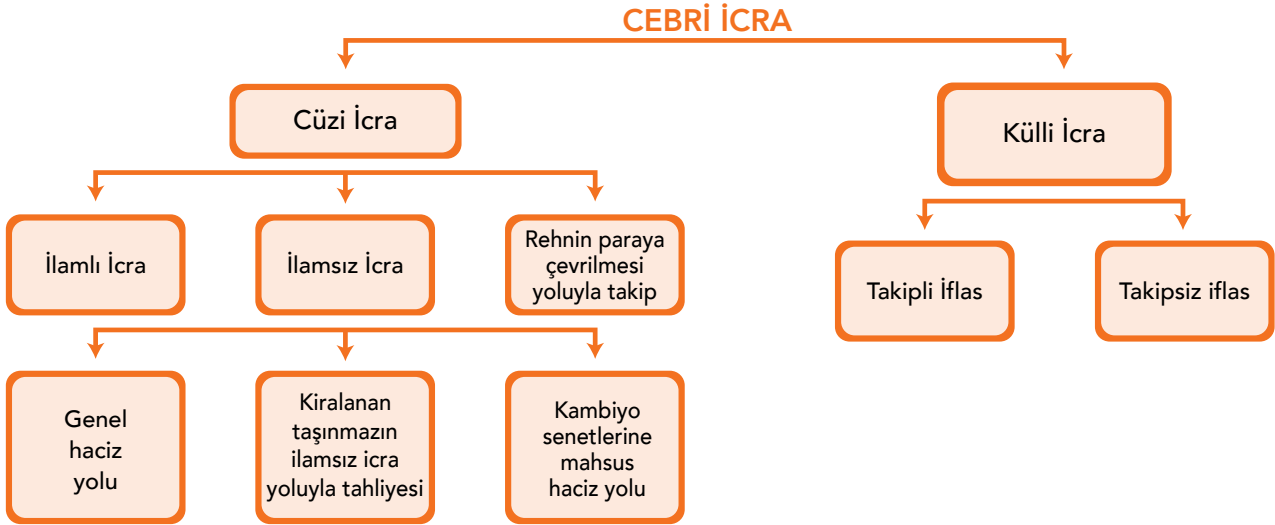
Hukukumuzda kural olarak ihkak-ı hak (kendiliğinden hak alma) yasaktır. İhkak-ı hak aynı zamanda ceza hukuku anlamında suç teşkil eder. Bu sebeple hakkına kavuşmak isteyen alacaklı devletten yardım almak durumundadır. Borçlarını zamanında ve rızaları ile yerine getirmeyen borçlulara karşı; alacaklıların, devlet kuvvetinin yardımı ile alacaklarına nasıl kavuşacağını düzenleyen hukuk dalına icra ve iflas hukuku denir. İcra iflâs hukukuna "cebri icra hukuku" veya "takip hukuku" da denilmektedir.

II. CEBRİ İCRA ÇEŞİTLERİ

Cebir, zor kullanma anlamına gelmektedir. Kişinin, kendi isteğine aykırı olarak bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlanmasıdır. Cebri icra ise, kendi rızalarıyla borçlarını ödemeyen kişilere, devlet eliyle zor kullanmayı ve bunun sonucunda borçlarını ödemelerinin sağlanmasını ifade eder. Bizim hukuk sistemimizde cebri icrayı temel olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Bunlar;

- Cüzi icra (icra hukuku)
- Külli icra (iflas hukuku)

İCRA HUKUKU (CÜZ'İ İCRA)

- Borçluya karşı bir veya birkaç alacaklı vardır.
- Tüm borçlular hakkında uygulanabilir
- Borçlunun borcu kadar malı haczedilir
- Kişi kendi aleyhine icra takibi başlatamaz
- İlamlı ve ilamsız icra ayrımı söz konusudur.
- Haciz safhası varır.

İFLAS HUKUKU (KÜLLİ İCRA)

- Borçluya karşı takip yapıp yapmamasına bağlı olmaksızın tüm alacaklılar vardır.
- Sadece iflâsa tabi olanlara uygulanabilir.
- Borçlunun tüm malları iflâs masasına geçer.
- Kişi kendi iflâsını isteyebilir.
- İlamlı ve ilamsız iflâs diye bir ayrım yoktur.
- Haciz safhası yoktur.

Ortak Özellikleri

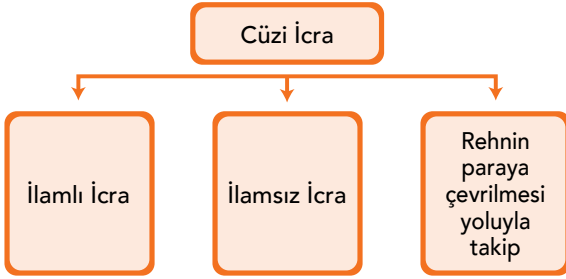
- İkisinde de amaç alacağın tahsilidir.
- İcra dairesi, İcra mahkemesi ve Yargıtay her ikisinde de asli organdır.
- Her ikisinde de borçlunun malvarlığının paraya çevrilip alacaklılara ödenen miktardan artı kalan borçluya iade edilir.
- İkisinde de takip, takip talebi ile başlar

A. CÜZİ İCRA

Cüzi icrada, borçlunun karşısında, sadece borçlu aleyhine icra yoluyla takip yapmış olan bir veya birkaç alacaklı vardır.

Alacaklının yapmış olduğu icra takibi kesinleşince, borçlunun, sadece borcuna yetecek miktardaki malı haczedilir ve bunlar satılır; satış sonucu elde edilen paradan alacaklının alacağı ödenir.

Cüzi icrayı da kendi içinde alt başlıklara ayırabiliriz:

1. İlâmlı İcra

Mahkemenin dava hakkında nihaî (son) kararını verdikten sonra, kararın davanın taraflarına verilen ve mahkemece onaylanmış olan suretine ilâm denir.

Şayet mahkûm olan taraf mahkeme kararının gereğini yerine getirmiyorsa, alacaklı elindeki mahkeme kararına (ilâma) dayanarak, icra dairesine başvurup borçlusu aleyhine ilâmlı icra takibi yapabilir.

Bu durumda icra dairesi borçluya icra emri gönderir.

Borçlu icra emri üzerine, mahkeme kararını yerine getirmese, icra emrinde yer alan borç, kanunda öngörülen usuller çerçevesinde icra dairesi vasıtasıyla zorla yerine getirilir.

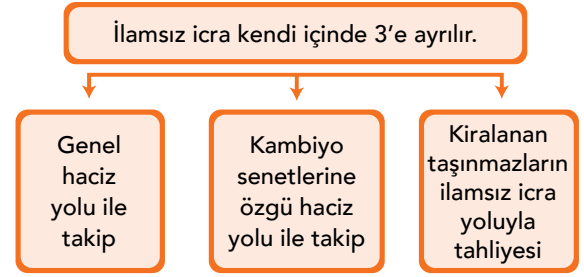
Dikkat edilecek olursa ilamli icra yoluna ilamda belirtilmek koşuluyla her türlü alacak için başvurulabilir.

2. İlâmsız İcra

Kanunumuz ilamsız icrayı istisnâî bir yol olarak düzenlemiştir. Buna göre, alacaklının alacağı para alacağı veya teminat alacağı ise, alacaklı ilamsız icra yoluna başvurabilir.

Bu yolda alacaklının öncelikle mahkemeye başvurarak bir ilam elde etmesine gerek yoktur.

Doğruca icra dairesine başvurarak ilamsız icra takibini başlatabilir.

3. Rehlin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip

Rehlinli alacaklar bakımından kanun koyucu ayrı bir yol öngörmüştür. Alacaklının alacağı rehlinle temin edilmişse, alacaklı kural olarak öncelikle rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapmak zorundadır.

Bu kuralın istisnası kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takiptir.

B. KÜLLÎ İCRA

Küllî icra (iflas yolu) takibinde cüzi icra takibinden farklı olarak borçlunun karşısında bütün alacaklıları vardır ve borçlunun bütün malvarlığı bu takip sonunda tasfiye edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

İflas yoluyla takip bütün borçlular için yürütülebilecek bir yol değildir.

İflas yoluyla takip sadece kanunda belirtilen kişiler için yapılabilir. Bunlara iflasa tabi olan borçlular denir.

MEDENİ USUL HUKUKUNUN TANIMI

Medeni usul hukuku mahkemelere başvurulduğunda nasıl bir yöntem "usul" izleneceğini gösteren; mahkemelerin işleyişi, mahkeme ve taraflar, aynı zamanda davanın tarafları arasındaki ilişkiyi düzenleyen hukuk dalıdır. Ceza muhakemeleri kanunu nezdinde ceza usul hukuku nasıl ki ceza yargılamalarının nasıl yapılacağını gösteriyorsa, medeni usul hukuku da özel hukuk yargılamalarının işleyişi hakkında bilgileri içermektedir.

MEDENİ USUL HUKUKUNUN AMACI

Hukuk kuralları hakların düzenlenmesiyle yetinmeyip bir hak ihlali durumunda bu ihlal edilen hakların korumasını da amaçlar. Söz konusu medeni usul hukuku bir hak ihlali durumunda ihlal edilen hakların korunmasına hizmet eden ve bu çerçevede hukuki barışın sağlanmasını sağlayan temel hukuk dallarından biridir.

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA DÜZENLENEN KURUMLAR

- * Görev, yetki, mercii tayini,
- * İlkeler
- * Hakimin reddi ve yasaklılığı,
- * Hakimin hukuki sorumluluğu,
- * Tarafların ehliyetleri,
- * Dava arkadaşlığı,
- * Davanın ihbarı ve davaya müdahale,
- * Teminat,
- * Süreler ve eski hale getirme,
- * Adli tatil,
- * Dava şartları
- * İlk itirazlar
- * Yargılama usulleri,
- * Ön sorun, bekletici sorun,
- * İsticvap ve ıslah,
- * İspat ve deliller,
- * Feragat ve kabul,
- * Sulh
- * Tashih ve tartzih,
- * Yargılama giderleri,
- * Adli yardım,
- * Kanun yolları,
- * Çekişmesiz yargı
- * İhtiyati tedbir ve delil tespiti,
- * Tahkim.
- * Dava çeşitleri
- * Delillerin incelenmesi ve istinabe

HUKUK MUHAHEMELERİ KANUNUNDA DÜZENLENMEYEN KURUMLAR

- * Yargı Örgütü,
- * Tebligat,
- * Usulü kazanılmış hak,
- * İhtiyati haciz,
- * Tanıma ve tenfiz,
- * Değişiklik davası,
- * Aleyhe bozma ve hüküm verme yasağı.
- * Hakemlerin çekinmesi

MEDENİ USUL HUKUKU KURALLARININ UYGULANMA ALANI

Yer Bakımından Uygulanma

Maddi hukuk kurallarının uygulanmasında hakkın doğduğu yer hukuku yani *lex causae* ilkeleri geçerli iken usul hukuku kurallarının uygulanmasında hakim hukuku *lex fori* ilkesi egemendir. Yani kendi ülke sınırları içinde uygulanır. Kendi ülke sınırları dışında geçerliliklerini yitirir. Buna mülk ilkesi denir. Hakim uyumsuzluğun taraflarının yabancı olup olmadığına bakmaksızın kendi usul kanunu hükümlerini uygulayacaktır. Söz konusu hükmün usul kuralları için geçerli olduğu unutulmamalıdır. Yani önündeki uyumsuzluğa esas bakımından uygulanacak hüküm yabancı hukuk kuralları olabilmektedir.

Zaman Bakımından Uygulanma

Yeni yürürlüğe giren hükümlerin mevcut uyumsuzluklara uygulanıp uygulanmayacağı sorunu ile ilgilidir. 6100 sayılı HMK " Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır." İbaresini içermektedir. Görüldüğü üzere hukukumuzda derhal uygulanma ilkesi geçerlidir. Yeni kuralın ne zaman uygulanacağına ilişkin açık düzenleme varsa ona göre hareket edilir. Ancak böyle bir düzenleme yoksa, değişikliğe konu olan usul işleminin tamamlanıp tamamlanmadığına bakılır.

MEDENİ USUL HUKUKUNA HAKİM OLAN İLKELER

Tasarruf ilkesi: Hakim bir davaya ancak hak sahibi tarafın istemi üzerine bakabilir ve Hak sahibi dava açıp açmamakta, dava açmış olsa bile bunu takip edip etmemekte, davasından feragat edip, etmemekte, karşı tarafla sulh olup olmamakta serbesttir. Söz konusu tasarruf ilkesi özel hukukun bir sonucudur. İş bu tasarruf yetkisi, bir uyumsuzluk çıktığında uyumsuzluğun yargı organına intikal ettiği anda da devam eder. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz.
- (2) Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz.
- (3) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder.

Taraflarca Hazırlanma ilkesi: Dava ile ilgili her türlü olgu kanıt ve malzemeleri temin edip mahkeme huzuruna getirme yetki ve görevinin taraflara ait olmasıdır. Hakim, taraflarca ileri sürülmemiş olan vakıaları kendiliğinden araştırmaz. Mahkeme sadece tarafların getirdiği vakıalara göre hüküm tesis edecektir. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.
- (2) Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz.

Taleple Bağlılık İlkesi: Hakim tarafların talebinden farklı bir hususa veya daha fazlasına karar veremez. Ancak duruma göre daha azına karar verebilmektedir. Örneğin manevi tazminat taleplerinde hakim talep edilen tutardan daha fazlasına hükmedemezken daha azına hükmedebilmektedir. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) *Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir.*
- (2) *Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır.*

Hukuki Dinlenme Hakkı: Mahkeme iki tarafa eşit şekilde hukuki dinlenme hakkı tanıyarak hükmünü vermelidir. Hukuki dinlenme hakkı hukuk devletinin, eşitlik ilkesinin, hak arama özgürlüğünün ve adil yargılama hakkının gereğidir. Hukuki dinlenme hakkı Anayasanın 36. Maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesindeki adil yargılama hakkı içinde teminat altına alınmıştır. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) *Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenme hakkına sahiptirler.*
 - (2) *Bu hak;*
 - a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını,
 - b) Açıklama ve ispat hakkını,
 - c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini,
- içerir.

Aleniyet İlkesi: Alenilik, oturumlara ilgili olsun veya olmasın herkesin katılabilmesi anlamına gelir. Bu ilke yargı fonksiyonunu üstlenen devletin yargılama görevinin denetlenmesini ve yargının objektifliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) *Duruşma ve kararların bildirilmesi alenidir.*
- (2) *Duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut resen mahkemece karar verilebilir.*
- (3) *Tarafların gizlilik talebi ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Hâkim, bu kararın gerekçelerini, esas hakkındaki kararı ile birlikte açıklar.*
- (4) *Hâkim, gizli yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılamayla ilgili edindikleri bilgileri açıklamamaları hususunda uyarır ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun gizliliğin ihlaline ilişkin hükmünün uygulanacağına ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir.*

Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü: Medeni kanunun 2. Maddesinde yer alan dürüstlük ilkesi genel bir hukuk ilkesidir ve medeni usul hukukunda da geçerlidir. Dürüstlük kuralı hakların kullanılması ve borçların yerine getirilmesinde hukuka, ahlaka ve örf-adet kurallarına uygun davranma olarak açıklanabilir. Söz konusu ilke 6100 sayılı HMK' da şu şekilde açıklanmıştır:

- (1) *Taraflar, dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadırlar.*
- (2) *Taraflar, davanın dayanağı olan vakıalara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler.*

TEBLİGAT HUKUKU (TEBLİGAT KANUNU VE TEBLİGAT YÖNETMELİĞİ)

Bu derste tebligatın önemi, tebligat çıkartacak ve tebligat yapacak merciler, tebligat yapılabilecek kişiler, tebligatın yeri ve zamanı, tebligatın yapılma usulü, ülke dışı ve yabancılara tebligat, usulsüz tebligat ve son olarak tebligat suçları konuları işlenecektir.

Hukuki anlamda tebligat; Yargılamaya ilişkin olan işlemleri, o yargılamayla ilgili kişilere, kanunda belirtilen usule uygun olarak bildirmek için yapılan belgelendirme işlemidir.

Başka bir deyişle; tebligat, kendilerine hukuki sonuç bağlanmış olan, muhatabı olan kimseleri bir takım hukuki sorumluluklar, yükümlülükler ve yaptırımlar ile karşı karşıya bırakan bildirimlerdir.

"Tebliğat, bilgilendirme yanında, belgelendirme özelliği ile bulunan bir usul işlemidir. Bu nedenle tebligat ile ilgili 7201 sayılı tebligat kanunu ... hükümleri tamamen şeklidir. Kanun .. amacı, tebliğin muhatabına ulaşması, konusu ile ilgili olarak kişilerin bilgilendirilmesi ve bu hususun belgeye bağlanmasıdır. Hal böyle olunca kanun .. hükümlerinin en ufak ayrıntısına kadar uygulanması zorunludur. (1.HD E.1998/6407 K.1998/9124)"

Davada tebligatın usuli açıdan önemi büyüktür. Şöyle ki tarafların yaptıkları usul işlemlerinin tamamlanıp hüküm ifade edebilmesi için tebliğ edilmiş olması gerekir. Tebligat sayesinde davalı açılan davadan haberdar olacak ve kendisini savunma imkânına sahip olacaktır. Bu sebeple tebligatın yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun olarak hazırlanmış ve usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş olması gerekmektedir.

Tebliğatın önemi sadece davada iddia ve savunma hakkının gereği gibi kullanılabilmesi açısından değil, aynı zamanda kamu hukuku özellikle vergi ve idare hukuku alanında birtakım kamusal yetkilerin makam ve mercilerin ilgisine usulüne uygun olarak tebligat yapmış olmaları koşuluna bağlıdır. Bu öneminden dolayı, kanun koyucu tebligat konusunu özel olarak düzenlemiş ve tebligatın yapılışını ve bu yapılışın usulüne uygun olduğunun belgelenmesini özel bir takım şekil şartlarına bağlamıştır.

Tebliğat konusunda uygulamada yaşanan en büyük sıkıntı tebligatın muhataba ulaştırılamamasıdır. Tebligatın aslında en önemli amacının muhataba ulaşmak olduğunu düşünürseniz, bunun ne kadar trajik-komik olduğu ortadadır. Küçük yerleşim yerlerinde bu sorunla pek karşılaşılmasa da büyük şehirlerde bu sorun özellikle yargılamanın ilerlemesini güçleştirici ve hukukun uygulayıcıları için sabredilmez bir hal almıştır. 1959 tarihli yürürlükteki 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun bu ihtiyaçlara artık yeterince cevap veremediği açıktır. Yasa koyucu bu durumun farkındadır. 1985, 1987, 2003, 2008 ve en son 2011 yılında bu konuda önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle 2011 değişiklikleriyle telekomünikasyondaki teknolojik gelişmelere ayak uydurulmaya çalışılmış ve Adres Kayıt Sistemi aktif olarak kullanılmaya başlamış, elektronik posta yoluyla tebligatında önü açılmıştır.

Tebliğat, adli yargılama hakkının temel unsurlarından hukuki dinlenilme hakkı ile doğrudan ilgilidir.

Hukuki dinlenilme hakkı;

Yargılamayla hukuki durumu etkilenecek kişilerin, yargılamanın bir sujesi olarak, yargılama konusunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargılamaya etki edebilmelerini ve yargı mercilerinin bunları dikkate alıp değerlendirerek, gerekçeli şekilde karar vermesini sağlayan, sürpriz kararlar karşışmanın önüne geçen, temel hak ve yargılama ilkesidir.

İcra Müdürünün Tebligatı Kontrol Yükümlülüğü;

İcra Müdürünün tebligatı re'sen kontrol ile yükümlü olup olmadığına ilişkin çelişki yargıtay kararları olsa da kafanız karışmasın. İcra müdürünün yapılan tebligat tutanağının usulüne uygun olup olmadığını re'sen kontrol etmesi gerektiği kesindir. Elbette "muhatabı ile birlikte yaşayan Haydar Öztürk" şeklinde bir ifadede ev arkadaşı olup olmadığını kontrol edemezsiniz. Ancak, tüzel kişiye yapılan tebligatın tutanağında "muhatabın kendisine" şeklinde bir ifade varsa bunun usule aykırı olduğu kesindir. Yine 21. maddedeki ayrıntılar tutanağa geçmediyse bunların da kontrolünü yapıp usule aykırı olduğunu tespit edecek olan icra müdürüdür.

ÜNİTE 1

TEBLİGATIN YAPILMASI

I. TEBLİGAT ÇIKARACAK MERCİLER

A) MERCİİLER *

Tebliğat Kanunu 1. maddesinde, tebliğat yapabilecek merciler sınırlı olarak sayılmıştır. Aşağıdaki kanun maddesinde bahsedilenlerden başka tebliğ mercii yoktur.

Hakem heyeti; yargı işi yapıyor olsa da yargı mercii olmadığından tebliğata yetkili değildir.

Genel bütçeli daireler: Tamamen kamusal mal ve hizmet üreten kuruluşlardır. Örnek olarak T.B.M.M., Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, hazine ve dış Ticaret Müsteşarlığı, DİE, Diyanet İşleri Başkanlığı ve tüm bakanlıklar sayılabilir. (Harçlar Kanunu ders notlarınızda bu merciler liste halinde sayılmıştır)

Tüm kurumlarca yapılacak tebliğatlar kural olarak PTT görevlilerince yapılır.

Kanun Madde 1: - Kazaî merciler, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler, (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar, (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları ile vakıf yükseköğretim kurumları, il özel idareleri, belediyeler, köy hükmî şahsiyetleri, barolar ve noterler tarafından yapılacak elektronik ortam da dâhil tüm tebliğat, bu Kanun hükümlerine göre Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü veya memur vasıtasıyla yapılır.

Yönetmelik Madde 2: Bu Yönetmelik; yargı mercileri, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler, (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar, (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları ile il özel idareleri, belediyeler, köy hükmî şahsiyetleri, barolar ve noterler tarafından yapılacak tüm tebliğat işlemlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Yönetmelik Madde 4: 2 nci maddede belirtilen merciler tarafından yapılacak tüm tebliğler, bu Yönetmelik hükümlerine göre Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) veya memur vasıtasıyla yapılır.

B) TEBLİGATIN MEMUR VASITASIYLA YAPILMASI:

Buradaki düzenleme tebliğ çıkartmaya yetkili mercilerin kendi memurlarına ya da kendi aralarındaki tebliğatlar için düzenlenmiştir. Kazaî (Yargısal) Tebliğatta, memur vasıtasıyla 3. kişilere tebliğat hususu Tebliğat Kanununun 41. maddesine göre ileride incelenecektir.

Kanun Madde 2 - Diğer kanunlarda özel hüküm bulunması halinde veya tehirinde zarar umulan işlerde veya aynı yerde bulunan 1 inci maddede yazılı daire ve müesseseler arasında veya bu daire ve müesseselerde bulunan şahıslara yapılacak tebliğat, kendi memurları veya mahalli mülkiye amirinin emriyle zabıta vasıtasıyla yaptırılır.

Zor kullanılmasını gerektiren veya hazırlık tahkikatına taallük eden vazifelerini zabıta tarafından yapılacağına dair olan hükümlerle bu kanunun ikinci babında yazılı hususi hükümler mahfuzdur.

Yönetmelik Madde 5: (1) Tebliğatın;

- Kanunlarda özel hüküm bulunan hallerde,
- Gecikmesi halinde zarar doğabilecek işlerde,

- c) 2 nci maddede belirtilen ve aynı yerde bulunan merciler arasında ya da bu mercilerde bulunan kişilere, yapılması durumunda, tebliğler kendi memurları veya mahalli mülki idare amirinin emriyle kolluk vasıtasıyla yaptırılır.
- (2) Memur vasıtasıyla tebligat yaptırılmasını gerektiren sebep tebligat evrakında gösterilir.
- (3) Kolluk vasıtasıyla tebligat yaptırılabilmesi için, tebliği çıkaran merciin, sebebini de belirtmek suretiyle mahalli mülki idare amirine müracaat etmesi gerekir. Mahalli mülki idare amirinin emri olmadan kolluğa gönderilen tebliğ evraki gönderen mercie iade edilir.
- (4) Zor kullanılmasını gerektiren veya soruşturma evresine ilişkin görevlerin kolluk tarafından yapılacağına dair olan hükümlerle bu Yönetmeliğin Yedinci Bölümünde yer alan özel hükümler saklıdır.

II. ÜCRET VE MASRAFLAR

A) ÜCRET TARİFESİ

Tebliğat Kanuna göre yapılacak tebligatlar, PTT tarafından belli dönemlerde çıkartılan bir ücret tarifesi ile tespit edilerek tebliğ mercileri tarafından ilgisinden alınır.

Kanun Madde 3 - Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğünün bu Kanuna göre yapacağı işlerden dolayı alacağı ücretler, bu işletme tarafından ayrı bir tarife ile tespit ve tayin edilir.

Yönetmelik Madde 6: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü, bu yönetmeliğe göre yapacağı işlerden dolayı alacağı ücretleri, ayrı bir tarifeye tespit eder.

B) MEMUR VASITASIYLA TEBLİĞLERDE MASRAFLAR *

Yukarıda bahsedilen 2. madde gereğince memur vasıtasıyla yapılacak tebligatlarda tebliğ masrafı o ilin İl İdare Heyeti tarafından belirlenir.

Kanun Madde 4 - 6245 sayılı Harcırah Kanununun 49 uncu maddesine göre tazminat alan memur ve hizmetliler dışındaki memurlar vasıtasıyla, bu Kanun mucibince yaptırılacak tebligatlar için tebligat yapana verilecek zaruri masrafların miktarı kendisine tebliğ yapılacak şahsın bulunduğu yerin mesafesine nazaran her mali yılbaşında il idare heyetleri tarafından o ilin gerek merkez, gerekse bağlı ilçeleri için ayrı ayrı tesbit olunur.

Yukarıdaki fıkraya göre kendilerine zaruri masraf verilen memurlara yaptıkları tebliğ dolayısıyla 6245 sayılı kanun mucibince ayrıca harcırah verilmez.

Yönetmelik Madde 7: (1) Bu Yönetmelik gereğince memur vasıtasıyla yaptırılacak tebliğlerde, tebliğ yapana verilecek zorunlu masrafların miktarı, tebliğ yapılacak şahsın bulunduğu yerin uzaklığına göre, her mali yılbaşında, il idare kurullarınca, merkez ilçe ve bağlı ilçeler için ayrı ayrı tespit olunur.

(2) 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanununun 49 uncu maddesine göre tazminat alan memurlara, yaptıkları tebliğler için ödeme yapılmaz.

C) DİĞER VASITALARLA TEBLİGAT VE ÜCRETLERİ

Postada kullanılan diğer vasıtalarla da tebligat yapılabilir. Ancak diğer vasıtaları talep eden ilgili, PTT ücret tarifesinde belirtilen ekstra ücreti ödemek durumundadır.

1. TOPLUMSAL HAYAT

Toplum hâlinde yaşayan insanların yerine getirmek zorunda oldukları görevleri ve kullanacakları yetkileri belirten kurallara, sosyal düzen kuralları denilmektedir.

Bu kurallara uymamanın cezası da müeyyide (yaptırım) olarak bilinmektedir.

Sosyal Düzen Kurallarının Özellikleri;

Toplumsal düzeni sağlamaya yöneliktir.

İhtiyaçlara göre değişkenlik gösterirler.

Kurallara uyulmadığı zaman yaptırım gücüne sahiptir.

Tek tek bireylerin iradesi üzerinde bir iradeye sahiptir.

A. TOPLUMSAL HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR

- **Din Kuralları:** Genelde dini anlamda manevi yaptırım gücüne dayanır.
- **Ahlak Kuralları:** Daha çok ahlaki değerlere uymaya ilişkin manevi yaptırıma dayanır.
- **Görgü Kuralları:** Toplumdaki görgü anlayışına ilişkin uyulması gereken kurallara uymamanın yaptırımı da manevidir.
- **Örf-Adet Kuralları:** Zaman içinde en çok değişiklik gösteren kurallardır. Bunların yaptırımı da manevidir.
- **Hukuk Kuralları:** Diğer kurallardan en önemli farkı yazılı olması ve maddi yaptırım gücünün olmasıdır. Burada kurallar toplum düzeninde oluşmaktan ziyade devlet egemenliğinde kalıp olarak yazıya dökülmüş kurallar bütününden oluşmaktadır.

Hukuki Yaptırımlar

Ceza

Hükümsüzlük

Tazminat

İptal

Cebri İcra

2. HUKUK

A. HUKUK TERİMLERİ

- **Müspet / Pozitif Hukuk:** Bir ülkede belirli bir zamanda yürürlükte bulunan hukuk kurallarının tamamıdır.
- **Mevzu Hukuk (Mevzuat):** Bir ülkede belirli bir zamanda yürürlükte bulunan ve yetkili bir makam tarafından konulan yazılı hukuk kurallarının tamamıdır.
- **Doğal / Tabii / İdeal Hukuk:** Yürürlükteki hukuk kurallarının haricinde oluşan ve insanların akıl yoluyla ulaşabilecekleri hukuk kurallarının tamamıdır.

B. HUKUKUN KAYNAKLARI

1. Yazılı Kaynaklar

- i. Anayasa
- ii. Kanun
- iii. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- iv. Yönetmelik

2. Yazısız Kaynaklar

a. Örf ve adetler

DİKKAT

Ceza Hukuku ile Vergi Hukukunda kanunilik ilkesi gereği örf ve adet hukukuna yer verilmez.

3. Yardımcı Kaynaklar

a. Doktrin (Öğreti)

b. İçtihat (Mahkeme Kararları)

C. TÜRK HUKUK SİSTEMİ

I. Kamu Hukuku

Devlet ile bireylerin ya da başka devletlerin arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tamamıdır.

a. Anayasa Hukuku

b. İdare Hukuku

c. Ceza Hukuku

d. Yargılama Hukuku

e. Devletler Genel Hukuku

II. Özel Hukuku

Bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tamamıdır.

a. Medeni Hukuk (Kişi, Aile, Miras, Eşya ve Borçlar Hukuku)

b. Ticaret Hukuku

c. Devletler Özel Hukuku

III. Karma Hukuk

Hem Kamu hukuku hem de özel hukuk kurallarını barındırır.

► İş Hukuku

Normlar Hiyerarşisi;

I. Anayasa

II. Kanun / Uluslararası Antlaşmalar

iii. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

IV. Yönetmelik

V. Emir ve Genelgeler

D. ANAYASA

► **Anayasa:** Devletin temel yapısını, yönetim biçimini, devlet organlarının birbirleriyle olan ilişkilerini ve temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen kanundur.

► **Yazılı Anayasa:** Anayasal kuralların yetkili bir organ eliyle hazırlanmış bulunan yazılı bir belgede toplanmasıdır.

► **Yazılı Olmayan (Teamülü) Anayasa:** Geçmişten beri tekrarlanarak gelen ve bağlayıcı olduğuna inanılan uygulamalardan oluşan geleneksel anayasadır. (İngiltere)

► **Sert Anayasa:** Değiştirilemeyecek hükümler içeren, değiştirilmesi kanunlara göre çok daha zor usullere tabi olan anayasadır. (1924, 1961, 1982 Anayasalarımız)

► **Yumuşak Anayasa:** Değiştirilemeyecek hükümler içermeyen, aynı kanunlar gibi basit usullerle değiştirilebilen anayasalardır. (1921 Anayasası tek yumuşak anayasamızdır.)

► **Çerçeve Anayasa:** Kısa ve öz hükümler içeren, uygulamayı ve detayları kanunlara bırakan anayasalardır.

► **Kazuistik Anayasa:** Ayrıntılı ve geniş düzenlemeler içeren, madde sayısı çok, maddeleri uzun düzenleyici anayasalardır.

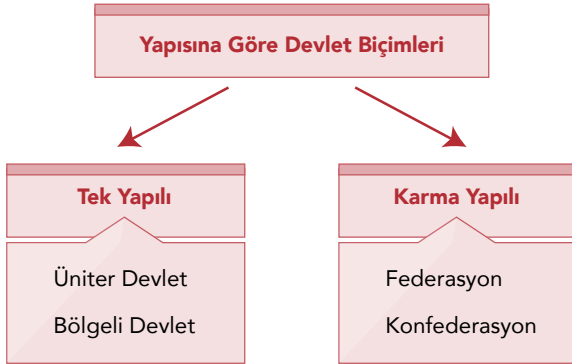
NOT

- Bir anayasa;
- Değiştirilemeyecek maddeler içeriyorsa
 - Anayasanın değiştirilmesi için basit değil de nitelikli bir çoğunluk aranıyorsa (3/5, 2/3 gibi)
 - Bütün olarak değiştirilmesi zorlaştırılmışsa
 - Anayasa değişiklik teklifi için halkoylaması öngörülmüşse

Anayasa SERT anayasadır.

DEVLET ve HÜKÜMET SİSTEMLERİ

A) Yapısına Göre Devlet Biçimleri

Devlet

Belirli bir toprak parçası üzerine yerleşmiş insanların yaşamlarını sağlayan üstün otoriteye sahip bir siyasal düzendir.

Devleti Oluşturan Unsurlar

1) İnsan topluluğu

2) Ülke

3) Egemenlik

- ▶ İç egemenlik
- ▶ Dış egemenlik

Devlet Biçimleri

Üniter Devlet

Tek bir merkezde toplanmış tek siyasal otoritenin olduğu devlettir.

Hukuk ve yasa birliği vardır. 1982 anayasa'sının 3. maddesinde yer alan "Türkiye Devleti ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür" ifadesiyle üniter devlet ilkesi anlatılmaktadır.

Örneğin; Türkiye, İngiltere, İtalya, Fransa, Yunanistan, İsveç

Bölgeli Devlet

Ülkenin ve milletin bölünmezliği ve teklifi içinde, bölgesel milliyetlerin özerkliklerinin tanındığı devlet türüdür.

Örneğin; İspanya'da Bask bölgesi

Federasyon

1. Birden fazla devlet vardır. (federal devlet, federe devlet)
2. Yasama, yürütme, yargı erkleri tek değildir. (federal devletin yasama, yürütme, yargı erkleri; federe devletlerin kendi yasama, yürütme, yargı erkleri)
3. Çift meclis zorunlu
4. Egemenlik bölünmüştür ve birden fazladır.
5. Hukuk birliği yoktur. (federal devletin hukukuku, federe devletlerin kendi iç hukuku)
6. Federe devletler federal devlete bir Anayasa ile bağlıdır. İç işlerinde serbest, dış işlerinde federal devlete bağılırlar. Örneğin; ABD, Kanada, Avusturya, İsviçre, Avustralya, Rusya

www.akadroegitim.com / www.akadrozaktanegitim.com / www.akadroyayinlari.com

SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ

1) GERÇEK (TEMEL) ANLAM

Bir sözcüğün sözlükteki ilk ve asıl anlamına denir. Bir sözcüğün söylendiği anda zihnimizde uyandırdığı ilk çağrışım gerçek anlamdır.

2) YAN ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlama bağlı olarak kazandığı yeni anlamlara denir. Genellikle **benzetme** ve **yakıştırma** yoluyla yapılır.

3) MECAZ ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamlara denir. Mecaz anlamlı sözcükler genellikle **soyuttur**.

NOT: Gerçek anlamından çıkan söz **somut** bir kavramı karşılıyorsa yan anlamdadır, **soyut** bir kavramı karşılıyorsa mecaz anlamdadır.

- * Kardeşim dün **dişini** çektirdi. (gerçek)
- * Biz bu takıma **diş** geçiremiyoruz. (mecaz)
- * Bazı makinelerin **dişi** kırılmış. (yan)

- * Çocuklar kumsalda **oynuyor**. (gerçek)
- * Arkadaşım dikkat et, bu kız seninle **oynuyor**. (mecaz)
- * Bu sandalyenin ayağı **oynuyor**. (yan)

- * Dünkü maçta **kolu** kırılmış. (gerçek)
- * Pencerenin **kolu** iyice bozulmuş. (yan)
- * Babası ölünce ona teyzesi **kol** kanat gerdi. (mecaz)

4) TERİMSSEL ANLAM (TERİM)

Herhangi bir bilim, sanat, spor ya da çeşitli meslek dallarıyla ilgili özel kavramları karşılayan sözcüklere denir.

Hukuk: Tüzük, yasa, kanun, tüzük, celse, tahliye...

Coğrafya: Vadi, ova, enlem, boylam...

Edebiyat: Makale, hikaye, şiir, uyak, beyit...

Müzik: Beste, nota, solfej, melodi...

Tıp: Pansuman, akne, bakteri, narkoz...

Matematik: Türev, açı, basamak, dikdörtgen, logaritma...

Astronomi: Atmosfer, gök taşı, meteor...

NOT 1: Bir sözcüğün terim olması için mutlaka bir bilim, sanat ya da meslek alanıyla ilgili kullanılması gerekir.

- * Artık bu olaya bir **nokta** koyalım. (terim değildir.)
- * Anlamca tamamlanmış cümlelerin sonuna **nokta** konur. (terim)

NOT 2: Bir sözcük birçok dalda terim olabilir.

- * Bitkiyi toprağa **kökleri** bağlar. (Biyoloji)
- * Dokuz, **kök** dışına üç olarak çıkar. (Matematik)
- * Derste ek **kök** konusunu işledik. (Türkçe)

5) YANSIMA SÖZCÜKLER

Doğada çıkan seslerden türetilmiş sözcüklere denir. Bu sesler insan, hayvan ya da cansız varlıklardan çıkabilir.

- * gıcırdamak, fısıltı, melemek, uğultu, patırtı, çıtırtı
- * **Şırlı şırlı** akan sular insana huzur veriyor
- * Dışarıdaki **gürültüden** ders çalışamıyorum.
- * Sineğin **vızıltısından** uyuyamadım.
- * Yan odadan **tıkırtılar** geliyor
- * Köpeğimiz konuklarınızı görünce **havladi**.
- * Köyde sabahleyin koyunların **meleyişleriyle** uyandık..
- * Kardeşimin **horultusundan** uyuyamadım.

NOT: Bir sözcüğün yansıma olabilmesi için mutlaka o sesin kulağımızla algılanması gerekir. Aşağıdaki sözcükler yansıma değildir:

- * Ötüşmek, pırıltı, ışıltı, kükremek

NOT: Yansıma sözcükler, mecaz anlama gelecek şekilde kullanıldıklarında yansıma anlamı ortadan kalkar.

- * Toplantıda bir ara sıkıntıdan **patladım**.
- * Çocuk konuyu **çatır çatır** anlattı.

6) EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

Yazılışları farklı ancak anlamları aynı olan sözcüklere denir.

- * lisan---dil öykü---hikaye
- * eser--- yapıt edebiyat--- yazın

NOT: Bir sözcüğün eş anlamlısı, her zaman, sözcük tek başına düşünüldüğünde akla gelen ilk karşılığı olmayabilir. Çünkü sözcüklerin anlamları cümlede kullanılışlarına göre değişir.

- * "Konuşmacı ak bir gömlek giymişti." cümlesinde "ak" sözcüğü temel anlamdadır, yerine "beyaz" kullanılabilir.
- * "Bizim her zaman alınımız ak, başımız diktir." cümlesinde "ak" yerine "beyaz" getirilemez. Çünkü mecaz anlamlıdır.

NOT: Anlamdaş sözcüklerin birlikte kullanılması gereksiz sözcük kullanımından doğan anlatım bozukluğuna yol açar:

- * **Yoksul, fakir** insanları her zaman kollamalıyız.
- * **Gerçek dışı, yalan** haberlerle herkesi kandırıyordu.

7. ZIT (KARŞIT) ANLAMLI SÖZCÜKLER

Anlam bakımından birbirinin tersi olan sözcüklerdir.

- * Ne **varlığa sevinirim** ne **yokluğa üzülürüm.**
- * Sana **çirkin** dediler düşmanı oldum **güzelin.**
- * **Ağlarım** hatıra geldikçe **gülüştüklerimiz.**
- * Merdivenleri **inip çıkmaktan** mecalim kalmadı.

NOT: Zıt anlamlılık ile olumsuzluk birbiriyle karıştırılmamalıdır.

sözcük: açmak olumsuz: açmamak zıttı: kapamak

sözcük: akıllı olumsuz: akılsız zıttı: deli

sözcük: geniş olumsuz: geniş değil zıttı: dar

8) SESTEŞ (EŞSESİ) SÖZCÜKLER

Yazılışları, okunuşları aynı olduğu hâlde anlamları arasında hiçbir ilgi bulunmayan sözcüklere "eş sesli (sesteş) sözcük" denir.

Kaç, yaz, kız, bin, al, as, at, ay, sağ, çay, ben, bez, yara, kız, bit, kır, yan, sol, bağ, satır...

- * El insanın en önemli organıdır.
- El elin eşeğini türkü çığırarak ararmış. (sesteşlik var)

NOT: Bir sözcüğün sesteş olabilmesi için her iki anlamının da temel anlam olması gerekir. Bir yerde gerçek, diğer yerde mecaz ya da anlamıyla kullanılan sözcük sesteş kabul edilmez.

- * Bu sözler bazılarında çok dokundu. (mecaz anlam)
- Omzuma bir el dokundu. (gerçek anlam)
- yukarıdaki sözcükler arasında sesteşlik yoktur.

XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

XX .Yüzyılda Osmanlı Devleti Padişahları

II. Abdülhamit	(1876-1908)
V. Mehmet (Reşat)	(1909-1918)
VI. Mehmet (Vahdettin)	(1918-1922)

I. XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

- 1876 yılında I. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle devletin yıkılması engellenmeye çalışılmış ancak beklenen gelişme sağlanamamış, 1878'de II. Abdülhamit'in Mebusan Meclisini kapatmasıyla yeniden monarşik döneme geçilmiştir

XX. YÜZYIL GELİŞMELERİ

II. II. MEŞRÛTİYET DÖNEMİ (1908-1918)***

A. II. MEŞRÛTİYET'İN İLAN EDİLMESİNİN NEDENLERİ

- Alman gizli servisleri Reval Konferansı'nda alınan kararları İttihat ve Terakki üyelerine bildirilmişler, II. Abdülhamit'in siyasetini yetersiz bulunan genç subaylar, yurdun kuruluşunun yeniden meşruti rejime geçilmesiyle mümkün olacağını savunarak saraya başkaldırmışlardır.

1. İç Nedenler

- İttihat ve Terakkicilerin Rumeli'de ayaklanma hazırlığı yapması
- Osmanlı hanedanında başka birinin tahta geçeceği söylentileri
- Serez'den İstanbul'a bir ordunun yürüyeceği yönünde padişaha bir telgraf ulaştırılması
- Ordu ve halk arasında isyan belirtilerinin ortaya çıkması

2. Dış Nedenler

- En önemli dış neden 1908 yılında İngiltere ve Rusya arasında yapılan Reval Konferansı'dır.

Bu konferansta,

- * Ruslar Balkanlar'da serbest bırakılacak
- * İstanbul ve Boğazlar, Ruslara verilecek.
- * Makedonya bölgesinde ıslahat yapılacak.

Şeklinde kararlar alınmıştır.

2.1. İttihat ve Terakki Cemiyeti

- İstanbul'da askeri tıbbiye öğrencilerinde İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, İshak Sükuti, Mehmet Reşit ve Hüseyinzade Ali tarafından İttihat-ı Osmani adıyla 1889 yılında gizlice kurulan bu cemiyet aynı yıl Paris'teki Jön Türkler ile temas kurup

Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını benimsemiştir

- Abdülhamit Dönemi'nde üyelerinin çoğu tutuklanan ve sürgün edilen cemiyet, bu olaylardan sonra yurt dışında örgütlenmiş ve 1908'de II. Abdülhamit'in Kanuni Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymasında etkili olmuştur
- Siyasi fikir olarak Turancılık (Türkçülük) akımını benimseyen cemiyet ekonomide de milli ekonomi politikaları oluşturmaya çalışmıştır.
- Milli ekonomi oluşturmak amacıyla;
 - * Yabancı işletmelerde belli sayıda Türk çalıştırma zorunluluğu getirilmesi,
 - * Yerli malı kullanılmasının teşvik edilmesi,
 - * Kapitülasyonları 1914'te tek taraflı kaldırma girişiminde bulunulması
 - * İthal mallar için gümrük tarifelerinin yükseltilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

B. II. MEŞRUTİYET'İN İLANI (24 TEMMUZ 1908)

- II. Abdülhamit, kapalı bulunan parlamentoyu yeniden açma kararı almıştır.
- Mebus seçimlerinin yapılmasıyla Kanuni Esasi yeniden yürürlüğe girmiştir.

1. II. Meşrutiyet'in İlanı Sırasındaki Gelişmeler

- Girit, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Yunanistan'a bağlanmıştır.
- Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir.
- Avusturya, Berlin Antlaşması'ndan beri geçici süreyle elinde tuttuğu Bosna Hersek'i tamamen almıştır.

2. 8 Ağustos 1909'da Kanuni Esasi'de Yapılan Değişiklikler

- Hükümet, Meclise karşı sorumlu tutulmuştur.
- Nazırlar (bakanlar), sadrazam (başbakan) tarafından belirlenecektir.
- Uluslararası antlaşmaların Meclis tarafından onaylanması kararı alınmıştır.
- Toplanma, dernek ve parti kurma hakkı ve hürriyetleri kabul edilmiştir.
- Sansür ve 113. Maddedeki sürgün fırkası kaldırılmıştır.
- Parlamentonun ancak kabinenin güvenoyu alması halinde feshedebileceği belirtilmiştir.
- Yasa teklifi için gerekli olan padişah izni kaldırılmıştır.
- Türk tarihinde ilk kez çok partili hayata geçilmiştir.

NOT:

1909 yılında Kanuni Esasi'de yapılan değişiklikler, gerçek anlamda meşruti düzene geçişi ifade etmiştir. Padişah, yasama ve yürütme üzerindeki yetkilerini yitirmiş; yürütme organı olarak hükümet, devlet içerisindeki yerini almıştır.

3. II. Meşrutiyet Dönemi Siyasi Partiler

Sözleşmenin Adı
• İttihat ve Terakki Partisi
• Hürriyet ve İtilaf Fırkası
• Osmanlı Ahrar Fırkası
• Fedakâran-ı Millet Fırkası
• İttihad-ı Muhammedi Fırkası
• Osmanlı Demokrat Fırkası
• Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye Fırkası
• Mutedil Hürriyetperveran Fırkası

C. 31 MART AYAKLANMASI (13 NİSAN 1909)

- II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da meşruti yönetime son vermek amacıyla çıkarılan isyandır.
- İttihat Terakki Partisinin iktidarı, politik istikrarsızlığa yol açmış, halk arasında da çalkantılar doğurmuştur. Bu koşullar bütün muhalefet gruplarının kısa sürede İttihat ve Terakki Partisine karşı birleşmelerine ortam hazırlamıştır. Politik istikrarsızlık ve çatışmalar, ittihat ve Terakki'ye muhalefet eden tanınmış gazetecilerden Hasan Fehmi'nin öldürülmesiyle daha da şiddetlenmiştir.
- Volkan gazetesi, İttihat-ı Muhammed'i Cemiyetinin yayın organı durumuna gedikten sonra özellikle din adamları ile İttihat ve Terakki'nin uygulamalarından zarar gören alaylı subaylar üzerinde etkili olmuştur.
- Taksim Kışlası'ndaki Avcı Taburu'na bağlı askerler, subaylarına karşı ayaklanarak kendilerine önderlik eden din adamlarının peşinde Heyet-i Mebusanın önünde toplanmışlar ve ülkenin şeriata göre yönetilmesini istemişlerdir. Hüseyin Hilmi Paşa Hükümeti ayaklanmacılarla uzlaşma yolunu seçmiş ve hükümet üyeleri tek tek istifa etmiştir. Yeni kabineyi Tevfik Paşa kurmuştur.
- İstanbul'da denetimi elinden kaçırın İttihat ve Terakki Partisi, asıl güç merkezi olan Selanik'teki 3. Ordu'yu harekete geçirmiş, böylece ayaklanmayı bastırmak üzere Hareket Ordusu kurulmuştur. Hareket ordusu Komutanı Mahmut Şevket Paşa'dır Mustafa Kemal de bu orduda kurmay başkanı olarak görev yapmıştır. Ayaklanmacılar 23 Nisan'ı 24 Nisan'a bağlayan gece İstanbul'a girmeye başlayan Hareket Ordusu'na başarısız bir direnişten sonra teslim olmuştur.
- İsyanın bastırılmasının ardından İttihat ve Terakki partisinin yönetimindeki etkinliği artmıştır. Hareket Ordusu'nun isyanı bastırması, ordunun yeniliklerden yana olduğunun göstermektedir.
- Ayaklanmanın bastırılmasından sonra sıkı yönetim ilan edilmiş ve ayaklanmacıların önderleri Divanı harpte yargılanarak ölüm cezasına çarptırılmışlardır.
- Ayaklanmanın ardından II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine Mehmet Reşat (V. Mehmet) getirilmiştir.
- Böylece Osmanlı tarihinde ilk kez meclis kararıyla padişah değişikliği yaşanmıştır.

NOT:

31. Mart Ayaklanması rejime karşı yapılan ilk ayaklanmadır.